

ONTWIKKELINGSPLAN LANDSCHAPPELIJKE ELEMENTEN

Gemeente Someren

Project 2: Beekdal van de Aa ten westen van de Zuid – Willemsvaart

Datum: 9 november 2001
Project: 119-4
Status: Definitief
Opdrachtgever: Gemeente Someren

VOORWOORD

Door het college van Burgemeester & Wethouders van de Gemeente Someren is opdracht verstrekt aan Ingenieursbureau Van Nierop voor het opstellen van een ontwikkelingsplan van landschappelijke elementen.

Het Ontwikkelingsplan landschappelijke elementen stimuleert de inpassing van nieuwe elementen in het landschap. Het plan bouwt hiermee voort op de visie en de acties die in het landschapsbeleidsplan (Heidemij, 1997) worden genoemd. Inmiddels is de visie echter aan herziening toe op basis van nieuwe ontwikkelingen. Te denken valt hierbij aan de Reconstructie, de gebiedsvisies, natuurdoelenkaart en het Streekplan. Deze nieuwe ontwikkelingen zijn in het ontwikkelingsplan meegenomen en beschreven. Het rapport is zodanig ingedeeld dat het bestaat uit een hoofddocument waarin het beleid beschreven wordt en een 10-tal projectdocumenten waarin de acties worden uitgewerkt.

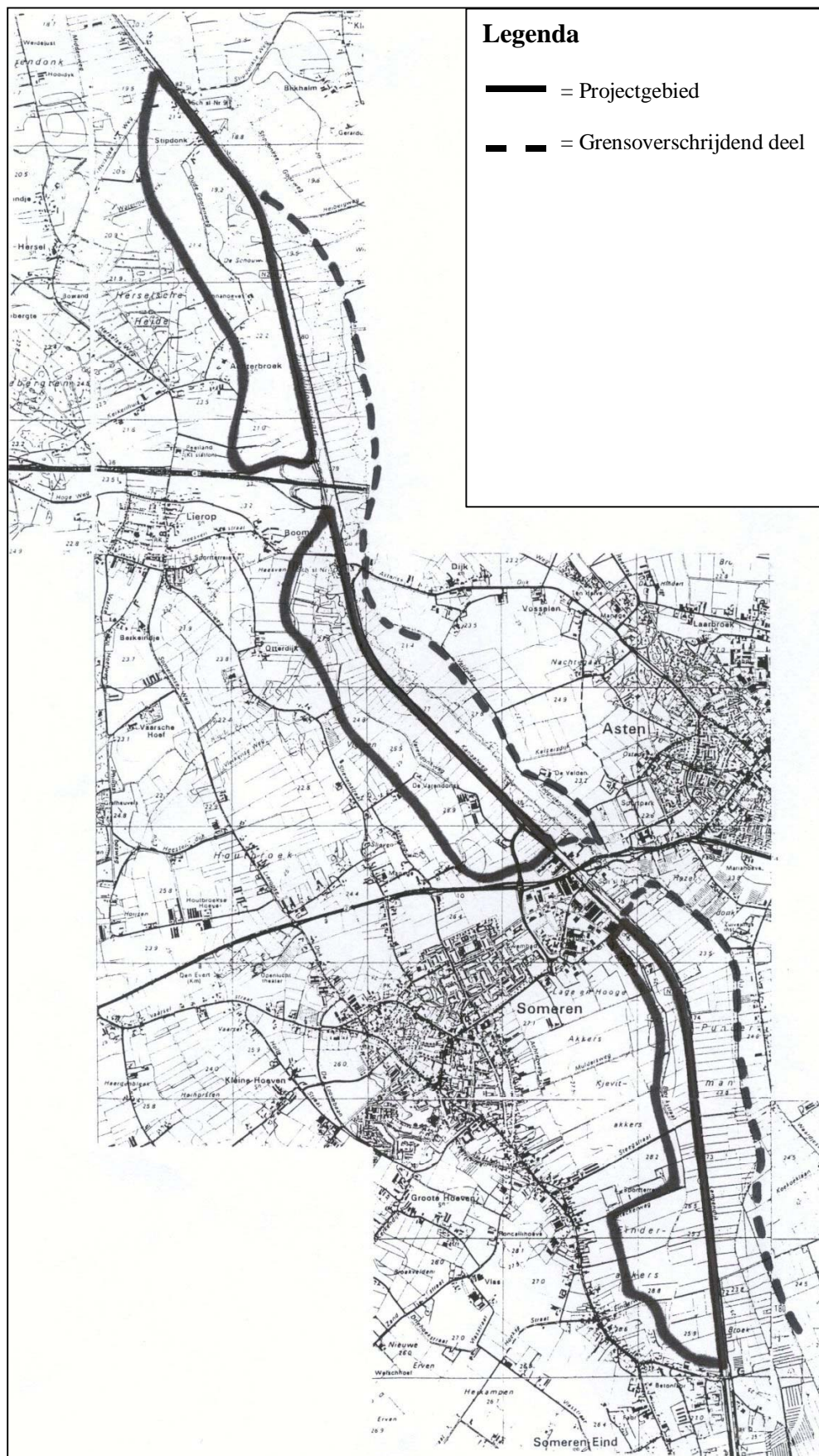
Gelijktijdig met dit plan werd door bureau van Nierop het “Beheerplan Landschappelijke Elementen” opgesteld. Dit plan behandelt het reguliere beheer van landschappelijke elementen (bermen, sloten, zandwegen, singels, houtwallen en lanen).

Voor dit project werd een begeleidingsgroep opgesteld, bestaande uit: J. Truijen en M. van der Els. Het rapport werd opgesteld door dhr. L. van Nierop en C. Zoon. Ingenieursbureau Van Nierop is een ieder die heeft bijgedragen aan het tot stand komen van dit rapport dankbaar voor de medewerking.

Eersel, 9 november 2001

Bureau van Nierop
B. Rythoviusdreef 6a
5561 TD Riethoven
e-mail: info@bureauvannierop.nl
Website: www.bureauvannierop.nl
Telefoon: 0497-535400

PROJECT 2: BEEKDAL VAN DE AA TEN WESTEN VAN DE ZUID - WILLEMSVAART

Figuur 1 Project 2, Beekdal van de Aa ten westen van de Zuid - Willemsvaart

Begrenzing

Het gaat hier om een drietal restanten van het Aa dal , één tussen Stipdonk en Achterbroek, één vanaf Boomen over Otterdijk, Vlerken, en Varendonk naar de provinciale weg bij Someren en één tussen Someren en Someren - Eind. Alle zijn ze aan de oostzijde begrensd door de provinciale weg en Zuid - Willemsvaart en aan de westzijde door hoge akkers met daarachter een oud bebouwingslint of bos.

Overal gaat het om de open akkers, een oude weg op de beekdalrand en de lage beekdalgronden. Van de Aa zelf zijn alleen in het noorden en midden kleine restanten over (reservaatjes). De beek de Aa ligt geheel aan de oostkant van de Zuid - Willemsvaart. De lage beekdalgronden tussen de Zuid - Willemsvaart en de Aa zijn in 1997 naar de gemeente Asten gegaan.

HUIDIGE SITUATIE

Huidige natuurwaarde en landschapswaarde

Het bijzondere van dit project is, dat de beek de Aa zelf nergens in beeld is, terwijl tot 1997 de Aa de grensbeek was met Asten en terwijl vóór 1820, voor de aanleg van de Zuid - Willemsvaart, de Aa ook de zichtbare grens was tussen de dorpen aan de westzijde en die aan de oostzijde (figuur 2).

De Zuid - Willemsvaart is sinds 1997 de oostgrens van de gemeente Someren.

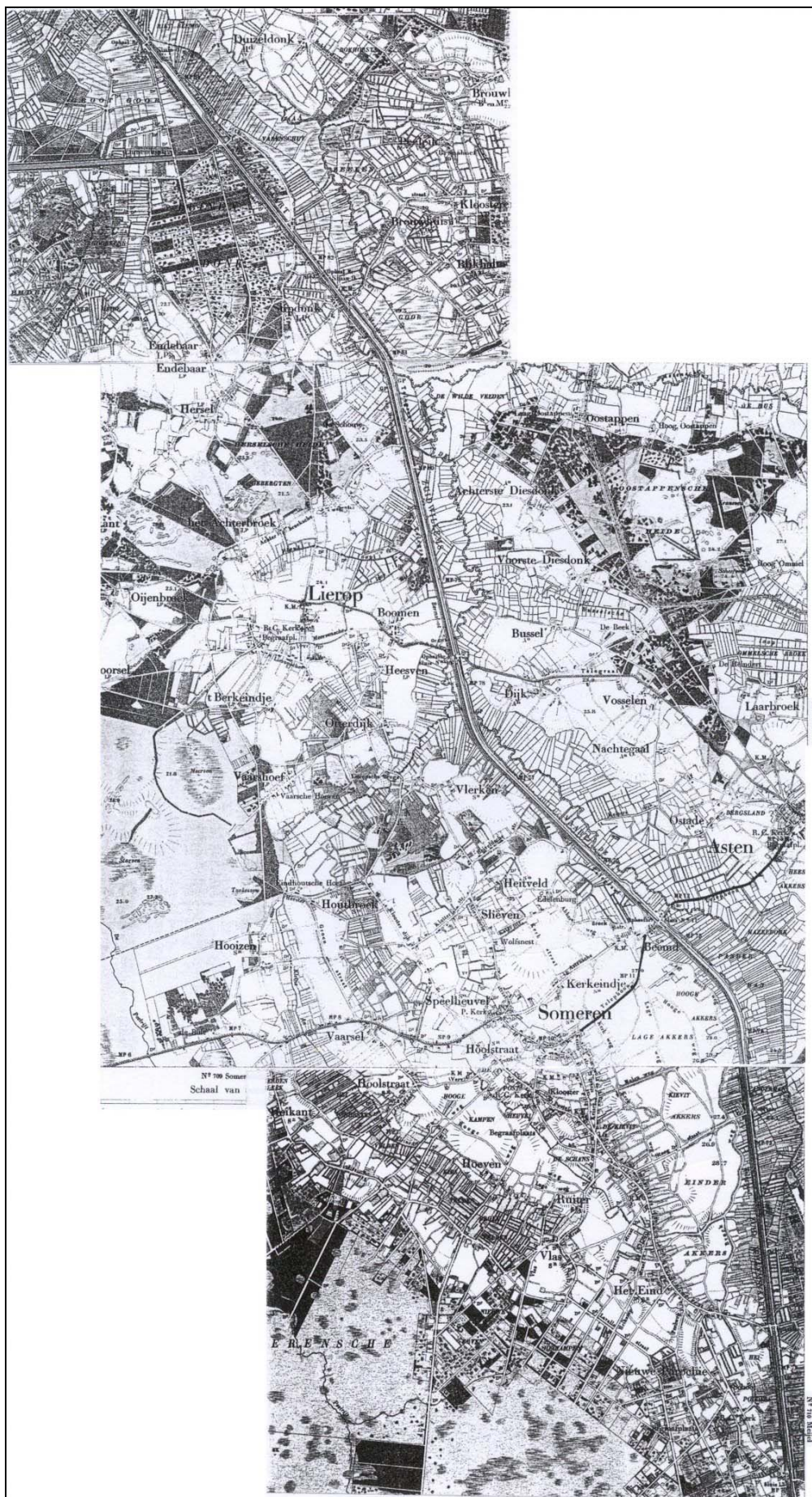
Wat rest aan de Somerense zijde van het kanaal, is de westelijke helft van het Aadal en de westelijke beekdalrand. Het dal ligt laag en is vochtig, met meest grasland, meestal een parcelering loodrecht op de vroegere Aa en meestal vrij open. Zeer plaatselijk komen nog resten van kavelgrensbeplanting voor (Varendonk). De natste delen bij Boomen en Stipdonk zijn moerassen en natte bossen met hoge natuurwaarde. Daar liep vroeger de Aa aan de westzijde van het kanaal.

Het meest herkenbaar zijn de dalranden. Deze zijn markant, vaak met steilranden naar hoge enkeerdgronden en meestal met een onverharde of halfverharde landbouwweg op de steilrand. Zo liggen daar de Oude Goorenweg in het noorden, de onverharde d'Oeterse dijk en Varendonkweg in het midden en de gedeeltelijk verharde Broekstraat in het zuiden. Deze rustige wegen vormen aantrekkelijke routes voor wandelaars, ruiters en aangespannen wagens. Er liggen nauwelijks woningen aan en meestal is er een min of meer open singelbeplanting.

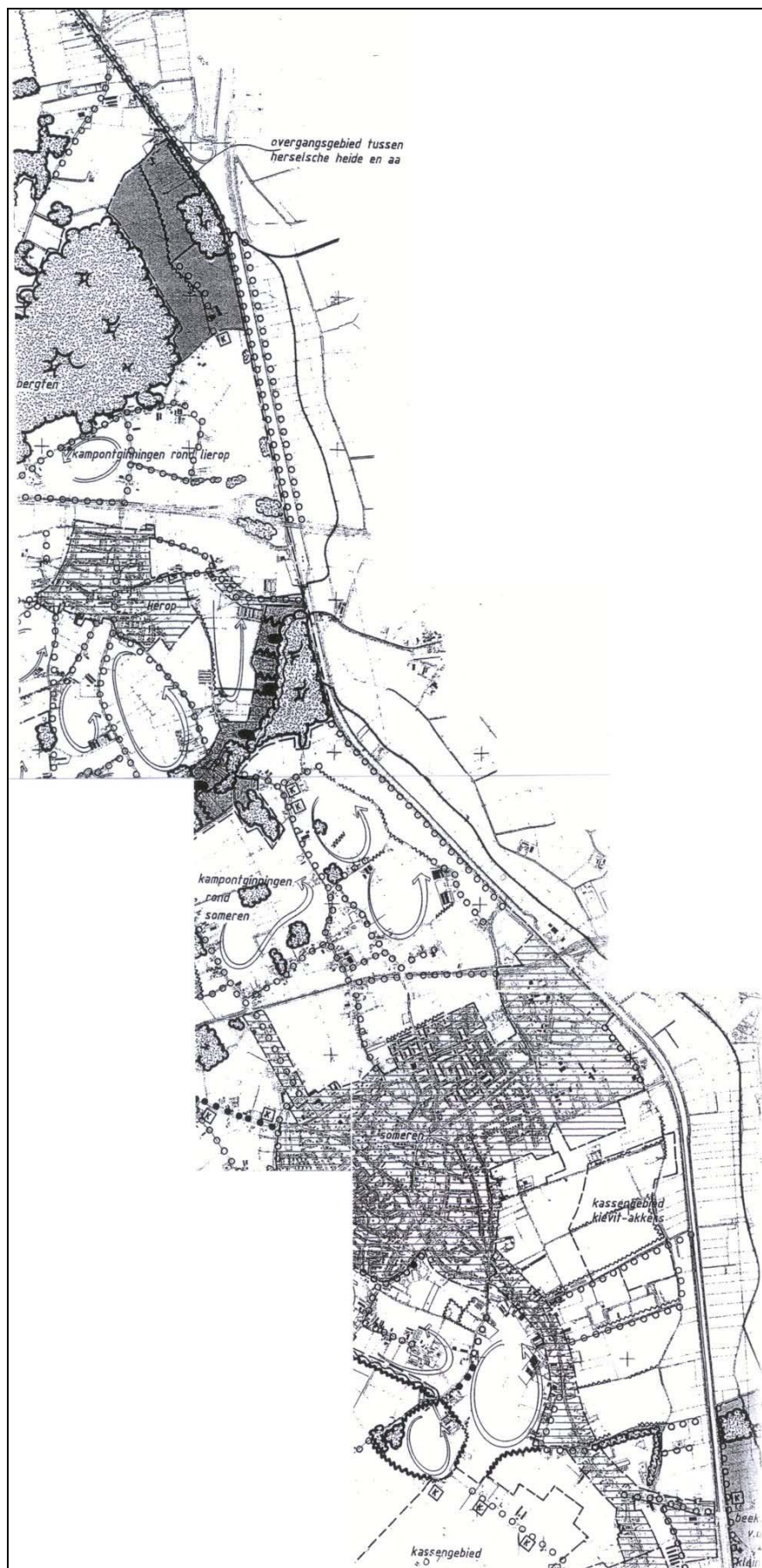
De naastliggende hoge gronden zijn meestal nog akker, tuinbouwgrond of zoals bij de Broekstraat glastuinbouw. De beekdalrand met zijn hoogteverschil blijkt zelfs bij glastuinbouw een te respecteren grens. Bij het dorp Someren is beekdal en de rand over ongeveer 1 km door industriële bebouwing en wegen bedekt.

Reeds geplande ontwikkelingen (overheidsbeleid, gemeentebestuur)

Rond de twee moerasreservaten bij Stipdonk en Boomen (van Staatsbosbeheer) zijn de beekdalgronden aangewezen als reservaatgebied voor vochtige schraallanden en broekbossen. Een gedeelte van het beekdal, bij Vlerken aan de Varendonkweg (Den Oetert) is zoekgebied "Ruime Jas" voor beheersovereenkomsten voor natuurrijke randen en landschapselementen . De akkers op de dalrand tussen de Herselse heide en de Oude Goorenweg zijn beheersgebied voor bloemrijk grasland.

Figuur 2 Situatie 1890

Figuur 3 Landschapsbeleidsplan

In het gemeentelijke landschapsbeleidsplan wordt in het oude beekdal van de Aa geen landschappelijke ontwikkeling voorgesteld, buiten de hierboven genoemde gebiedsdelen. De bestaande beplanting wordt er ook niet goed weergegeven.

Op de hoge gronden langs het dal bij Someren is in een bedrijventerrein ontstaan, ten zuiden daarvan is een groot kassengebied in ontwikkeling tot aan de beekdalrand (Kievitakkers). Aansluitend daaraan ligt een sportpark. In het zuiden is een zandplas ingericht als een visplas met restaurant (Blankwater). Alleen de Einderakkers zijn hier nog open, hoewel ook dit niet in het landschapsbeleidsplan gewaardeerd wordt. Het gebied bij Stipdonk en bij Otterdijk is zoekgebied voor aanleg landschapselementen. Alleen bij Otterdijk worden poelen voorgesteld, in de andere delen niet.

Huidige bestemmingen

Bijna het gehele beekdal is agrarisch gebied met aardkundige waarden. De hoge gronden daarbuiten agrarisch met cultuurhistorische waarde. Bij de Broekstraat geldt dit laatste alleen voor de Einderakkers.

Bij Stipdonk en bij Otterdijk zijn de reservaatjes als natuurgebied bestemd en de beheers- en reservaatgebieden daaromheen als agrarisch met natuurwaarden of abiotische waarden.

Bij Stipdonk is het zuidelijk deel van het begrensde reservaatgebied agrarisch met aardkundige waarden en het beheersgebied agrarisch met landschappelijke waarden, wat niet strookt met de gewenste basisbescherming van deze gebieden.

ONTWIKKELINGSVISIE

Gewenste ontwikkeling vanuit het Landschapsbeleidsplan en recent onderzoek

De Broekstraat, Varendonkweg en D'Oeterdijk verdienen het om zandweg te blijven. Zij vormen routes voor extensieve recreatie voor de lokale bevolking, met hoge belevingswaarde en liggen nabij de dorpen. Hun kwaliteit ontleen zij aan de geringe bebouwing, de openheid en het ontbreken van verkeer. Mogelijk kunnen ze in de toekomst een functie vervullen in regionale routes tussen de dorpen.

Beplanting langs deze wegen heeft de hoogste waarde als ze afwisselend is. Af en toe een boom, een korte bomenrij een singel of een klein bosje geeft de meeste afwisseling. Complete laanbeplantingen zijn vanuit deze optiek en vanuit de ecologische waarde niet gewenst langs deze wegen.

Bij de Broekstraat zou het wenselijk zijn langs de kassen een bredere singel aan te leggen, in de plaats van de huidige smalle singels op de dalrand. De kassen overheersen het gebied, omdat ze ook op hogere grond liggen. Uitbreiding van de kassen in het beekdal is ongewenst en niet aan de orde. Het contrast van de singels rond het sportpark en het open beekdal is bijvoorbeeld veel aantrekkelijker. Het is de moeite waard om het gebied Einderakkers open en agrarisch te houden als laatste restant van het beekdalgebied bij Someren - Eind.

Ook de hoge akkers bij Varendonk zouden open en agrarisch moeten blijven.

Het lage dal aan de Broekstraat zou een groene uitstraling dienen te houden tot zover mogelijk richting brug bij Someren (tot op het bedrijventerrein). Dit hoeft niet alleen agrarisch te zijn, ook de huidige bassin in het noorden kan daarin passen. Het vormt een natuurlijke afronding van het dorp en het bedrijventerrein/kassengebied. Het kanaal is kunstmatig en bovendien de gemeente grens. Vanaf de N266 langs het kanaal is het gebied dan duidelijker opgebouwd.

Bepanting die op de lage dalbodem past, zijn kavelgrensbepantingen loodrecht op de beek of het kanaal, of zeer kleine bosjes. Op vele plaatsen in het dal kan de natuurwaarde verhoogd worden door de aanleg van poelen.

In de gebieden bij Stipdonk en bij Boomen is een natuurlijke inrichting gewenst van dal en hoge grond, omdat daar het hele dal als ecologisch verbinding werkt naar de bosgebieden in het westen

De zandweg op de dalrand zou zoveel mogelijk intact moeten blijven, ten behoeve van recreatieve routes. Met name op het bedrijventerrein Sluis Elf zou dan gezocht moeten worden naar een aantrekkelijke geleiding naar de Witvrouwenweg en Varendonk.

Gewenste bestemmingen

Aan de noordzijde van de Broekstraat zou de bestemming met aardkundige waarden verder naar het noorden door kunnen lopen, om de landschappelijke betekenis van het beekdal te bevestigen.

De aanduiding aardkundig waardevol zou bij de Einderakkers en Varendonk niet op dienen te houden bij de beekdalrand. Juist deze overgang naar de hoge gronden is aardkundig waardevol. Ook een deel van de hoge gronden verdient deze aanduiding.

Bij Stipdonk dient een betere planologische basisbescherming aan de beheers- en reservaatgebieden gegeven te worden. Dit behoort agrarisch gebied met natuurwaarde of met abiotische waarde te zijn. Hetzelfde geldt voor het beheersgebied op de samenloop van Kleine Aa en Aa bij het begin van de Varendonkweg (Den Oetert).

REALISATIE

Mogelijkheden voor subsidie

Bij Stipdonk en Boomen –Varendonk zijn in de begrensde beheers- en reservaatgebieden beheerssubsidies beschikbaar vanuit Programma Beheer. De reservaatgebieden zijn daarnaast ook aankoopwaardig voor de overheid als natuurterrein.

Bij Stipdonk is vanuit het landschapsbeleidsplan subsidie beschikbaar voor het aanleggen van landschapselementen.

Deze gebieden vallen ook in de Regionale Natuur- en Landschaps Eenheid (Reconstructie) waardoor meer middelen beschikbaar zullen komen. De noordelijkste punt van het dal bij Stipdonk, het gebied van de Varendonkweg en dat van de Broekstraat vallen onder de Agrarische hoofdstructuur met ontwikkeling van de landbouw. Behoud en herstel van landschap is hier een zaak voor de gemeente, omdat er weinig andere middelen beschikbaar zijn. Wel is het te verwachten dat aanpassingen in de waterhuishouding noodzakelijk blijken, om de reservaten bij Boomen en Stipdonk te versterken. Hiervoor zullen mogelijk toch beperkingen aan het grondgebruik gesteld worden.

Acties voor de gemeente

- 2.1 open houden hoge akkers
- 2.2 groen houden lage beekdalgronden bij Someren en Eind
- 2.3 beplantingen langs beekdalranden
- 2.4 routes op beekdalranden
- 2.5 landschapselementen in het beekdal

Actie 2.1. Open houden hoge akkers

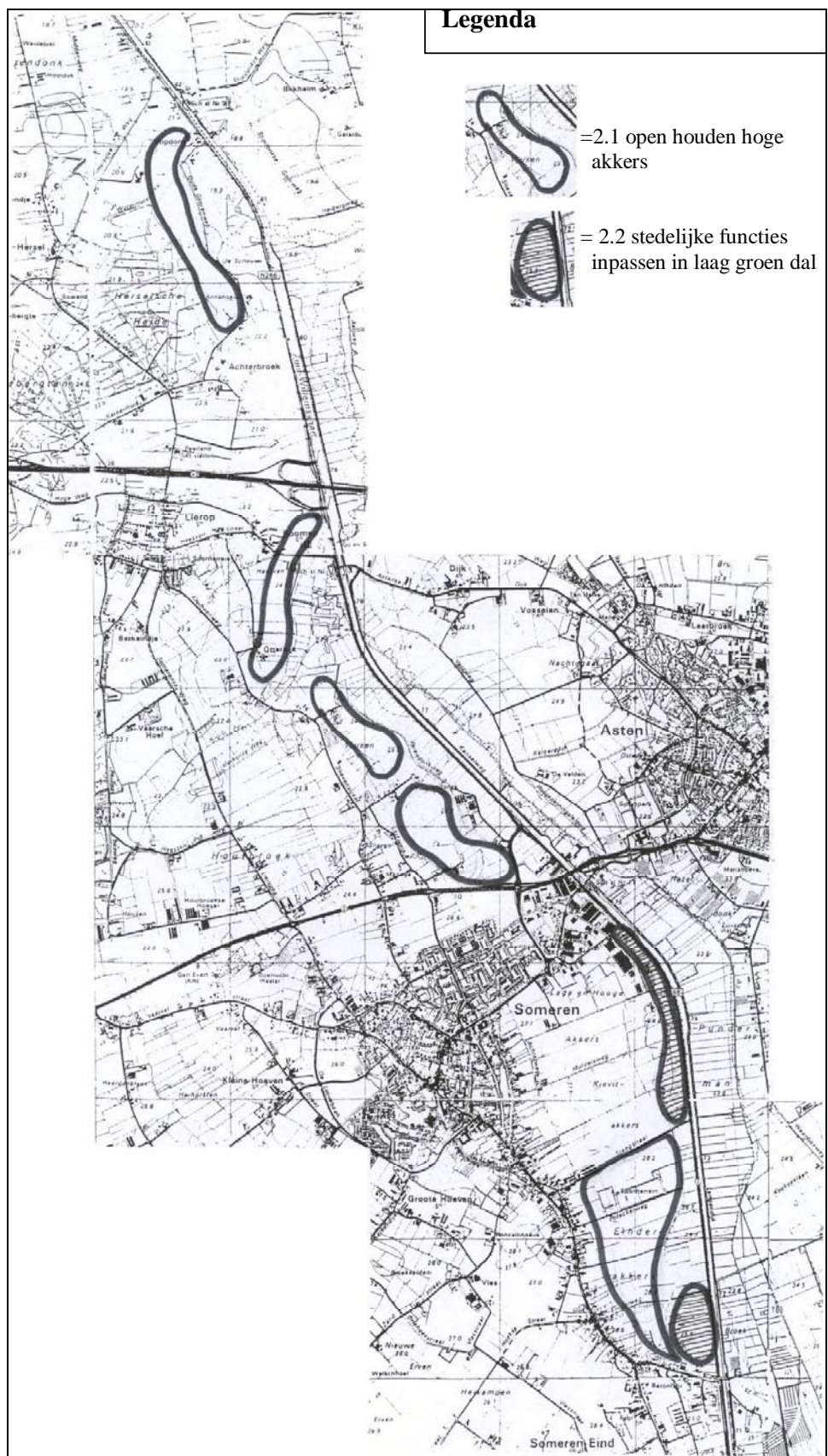
Het open houden van de hoge akkers langs de beekdalen wordt vooral bereikt door planologische bescherming. Niet alleen de open ruimte bij Otterdijk en Varendonk, (Landschapsbeleidsplan) maar ook die bij Achterbroek en Oude Goorenweg en de Einderakkers tussen de Steegstraat en Eind, moeten voor versnippering behoed worden. Bij Achterbroek en Oude Goorenweg en Otterdijk zal deze ontwikkeling ondersteund worden vanuit het feit dat ze in een RNLE liggen (AHS landschap); Voor het hoge akkergebied tussen de Herschelse Heide en de Oude Goorenweg bestaan al mogelijkheden voor beheersovereenkomsten voor hele percelen. Varendonk en Einderakkers hebben deze status niet en deze hebben vooral een lokale recreatieve betekenis. Hier ligt een eigen verantwoordelijkheid voor de gemeente Someren.

Actie 2.2. Groen houden lage beekdalgronden bij Someren en Eind

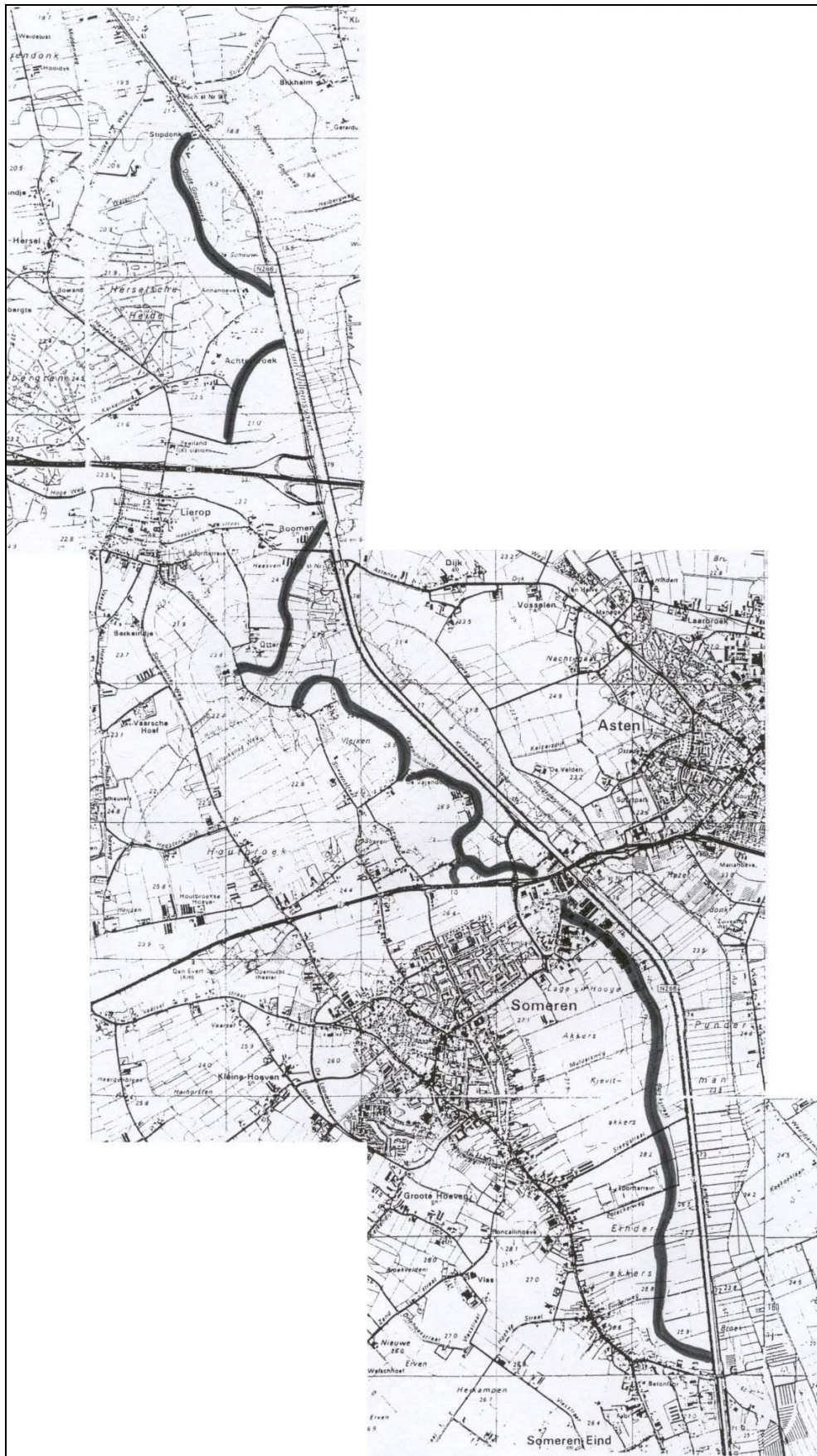
Het herkenbaar houden van het beekdal bij bedrijventerrein Sluis Elf en bij het Glastuinbouwgebied Kievitakkers, maar ook bij de Brugstraat in Eind is vooral een zaak van plannen van passende functies. Lage ligging, veel zichtbaar water (sloten of visvijvers), veel groen, weinig bebouwing, duidelijk doorzicht vanaf de dalrand zijn de kenmerken waar het hier om gaat. Bijvoorbeeld zouden er waterreservoirs voor de glastuinbouw aangelegd kunnen worden, of een blusvijver bij de bedrijventerreinen. Ook een viskwekerij zou passen. De aanwezige visvijver op de hoge gronden bij Eind is een voorbeeld van een ongewenste ontwikkeling, omdat deze de herkenbaarheid van het beekdal verstoort (water op de hoge gronden).

Actie 2.3. Beplantingen langs beekdalranden

Veel beplantingen langs de beekdalranden staan in de berm van gemeente wegen. Voorkomen moet worden dat de beplanting verdwijnt. Maar ook dient voorkomen te worden dat er strakke lanen aangelegd worden. De beplanting dient een natuurlijke uitstraling te hebben, bij voorkeur uit inheemse boom- en struiksoorten te bestaan en een duidelijke markering van de beekdalrand te vormen. Het streefbeeld bestaat uit hakhoutsingels, boomgroepjes, bosstroken afgewisseld met grazige bermen en steilranden. Ook particulieren beplanting dient hierin te passen. Met name bij glastuinbouwbedrijven aan de Broekstraat is het gewenst goede beplanting op de beekdalrand te hebben. Indien mogelijk zou er ook op het bedrijventerrein Sluis Elf de voormalige beekdalrand (= Broekstraat) met kenmerkende beplanting herkenbaar te maken. Deze actie draagt bij aan de recreatieve ontwikkeling van het gebied (actie 2.4). De beplanting langs de Oude Goorenweg dient niet als een laan beheerd te worden, maar als een afwisselende boombeplanting. Hiermee kan in het beheer rekening gehouden worden.

Figuur 4 Actie 2.1 en 2.2

Figuur 5 Actie 2.3

Actie 2.4. Routes op beekdalranden

De Oeterse dijk, de Varendonkweg en de Broekstraat hebben een belangrijke rol in de herkenbaarheid van de beekdalrand. Ook het ontbreken van doorgaand verkeer is een belangrijk pluspunt voor de dierenwereld van de beekdalen. Behoud zal door de gemeente zelf verzekerd moeten worden via o.a. het bestemmingsplan. Een praktische manier om behoud duidelijk te maken, is het uitzetten van recreatieve routes langs deze wegen. Zo zouden er in samenwerking met de gemeente Asten en de gemeente Helmond routes uitgezet kunnen worden tussen twee bruggen en de dalranden aan weerszijden van de Aa. Knoopunten van deze routes zijn de bruggen over de Zuid - willemsvaart, die kortere of langere routes mogelijk maken. Begin- eindpunten en tussenstations met voorzieningen zijn Lierop, Someren en Someren Eind en Asten.

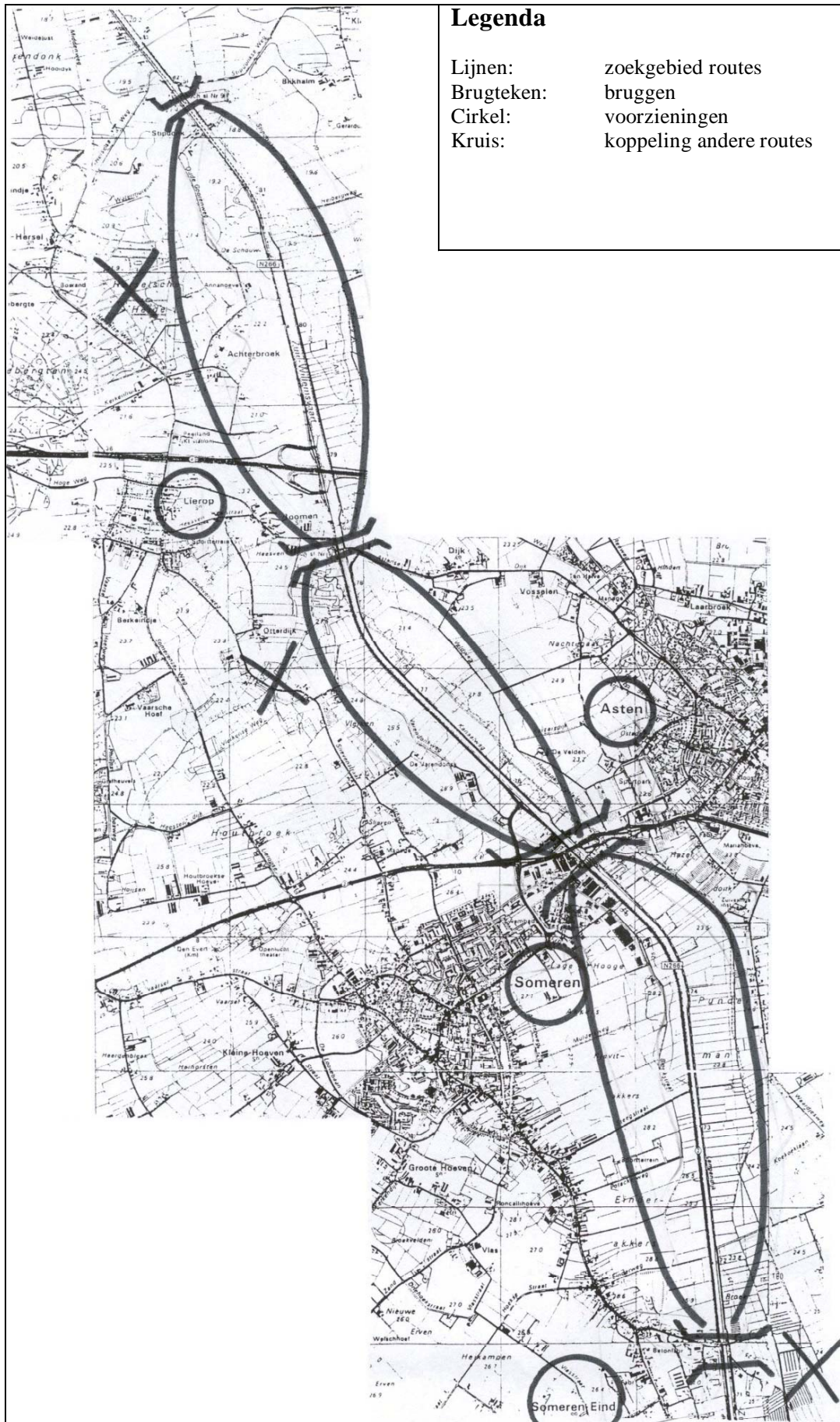
Ten noorden van Someren, rond Lierop kunnen koppelingen komen met routes in de bosgebieden en Strabrechtse heide, zoals nu de Vloeten aan de Kleine Aa fungeert. In dit gebied zullen er mogelijk middelen komen vanuit het RNLE. Natuur staat daar duidelijk voorop. Ten zuiden van Someren staan routes alleen in het teken van de Aa en staat de cultuurhistorische betekenis voorop. Bij Eind zijn weer mogelijkheden om te koppelen met routes uit de RNLE rond de Grootte Peel.

Actie 2.5. Landschapselementen in het beekdal

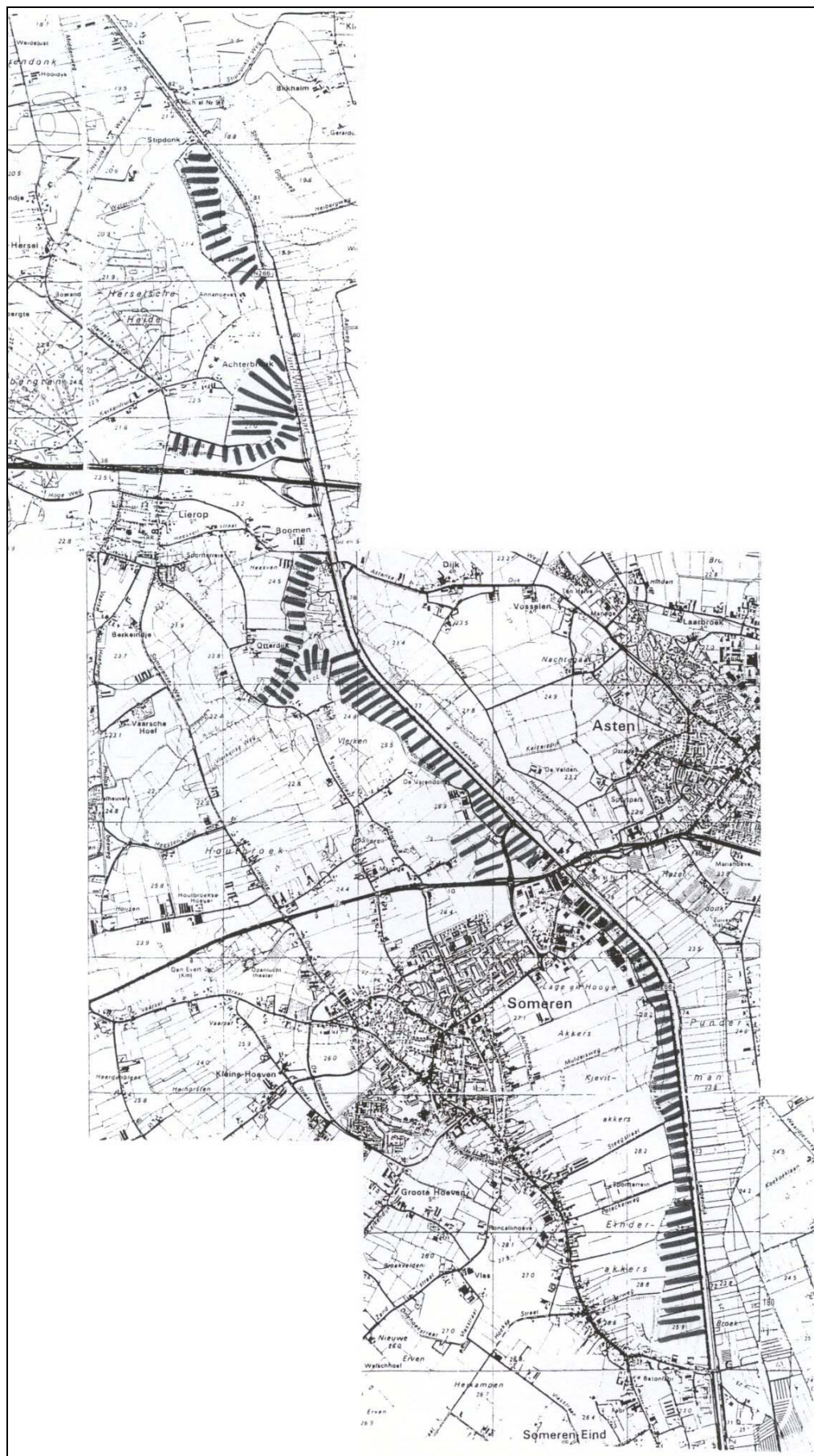
Het lage beekdal wordt gekenmerkt door verkaveling ongeveer loodrecht op de beek. Dat was zo 100 jaar geleden en dat werd opnieuw aangelegd in een verkaveling na de kanalisatie van de Aa. Grotendeels is deze verkaveling nog aanwezig (figuur 7). Nieuwe landschapselementen zouden moeten passen in deze verkaveling. Kavelgrensbeplantingen , maar ook kleine bosjes kunnen dit versterken. Bij de Oude Goorenweg en Achterbroek, bij Boomen en de Oeterse Dijk kunnen door particulieren met subsidie landschapselementen aangelegd en hersteld worden. De gemeente kan hierover gerichte voorlichting geven.

Bij Varendonkweg en de Broekstraat zijn hiervoor nog geen middelen.

Als er geen stimulerende middelen beschikbaar komen, is het minste wat de gemeente kan doen het aanleggen van beplantingen van het beekdal aanlegvergunning plichtig te maken. Bij vergunningverlening kan dan de eis gesteld worden, dat de beplanting in het landschappelijk raamwerk past (zie figuur 7).

Figuur 6 Actie 2.4

Figuur 7 Actie 2.5